

daarbij niet on-
liever had ver-
men.

K. S.

ers anderen en
esproken klacht
over de N.S.B.
Zoo'n Godshuis
oor.
3.ers trillen van
dat in Veendam
den aan onder-

BEWEGING IN

Gracht 354.
en.

17 December 1932

izen Kerstwijding
Bew. in Noderland
38 Veenkolonies
de 8 uur, in hote

gangkelijk is vo
Cameraad Ds Onm
tellen, „Het Christe

is uitgerooid, te
zien de verdacht
le, achten wij be
te stellen, deen
nader van onze be
ledienst, kennis te

Is we reeds schre
dienst voor de aa
en debat niet toe

vergadering, wille
bericht aan Kame
no. 8, Veendam
ig der entroducie

ens de Kringleider.
ONING.

gpenningmeester
g 38 Veenkolonies
er met het vignet

krijgen we nu
dt in Duitschland
gesteld tegen de
d", — eindelijk

K. S.

van de Doleantie
geleden verzoek
nzake de Do-

om daaruit een
Tot dusver werd
en. Vandaar, dat

ft. Men zou het
wat men bereid
geven, spoedig

is van Doleantie
arin de stukken
Brochures enz

of F. W. Gros-
(Z.)

beantwoording
vraag van een
„Radio“ in onse

ovraagstuk“ een

inferentie van de
r van der Deure
an zijn rede ool

eens, dat wij de
de wereld.

Christenen ge
in ons vermogen
komst van Gods

met den Bijbel

minkrijk liefheb-
steunen.

Hoe moeten wij

dpuni, dat wij de

te maken aan de

n houdt dat in

zorgen, dat de

den uitgezonden

), hetzij in des

d; opdat er kan
nzetten, goede

Maar daarvoor is nog niet nodig, dat men zelf een radiotoestel hebbe.

Ik voor mij gevoel wel roeping een „Omroep met den Bijbel“ te steunen en anderen op te wekken tot dien steun, door b.v. een jaarlijksche contributie.

Maar ik zal er niet bij de menschen op willen handringen, dat zij zelf een toestel aanschaffen.

Heeft iemand een toestel, dan moet hij goede dingen kunnen hooren. Daar moeten wij voor zorgen.

Maar ik zie in het hebben van dat toestel zoo-
veel gevaren, dat de kans, dat het leven er rijker en beter door wordt, op zijn zachtst gesproken, kleiner is, dan dat men er geestelijke schade van ondervindt.

De bezwaren die ik zie, zijn deze:

a. Het leven wordt er zoo onrustig door. Telkens moet ik gezinnen, waarin, onder alle praten door, die luidspreker zijn muziek maar laat klinken.

Dat brengt een sfeer van onrust, waarin het de ziel heel moeilijk gemaakt wordt, zichzelf te zijn en kalm de vragen, waarvoor het leven, ook het meest gewone leven in de huiskamer ons plaatst, op zich in te laten werken en te beantwoorden.

Antwoordt iemand hierop: ja, maar ik heb daar juist behoefte aan. Ik moet wat muziek om mij heen hebben; dan zeg ik: man, dan deugt het niet met u, dan zijt ge de innerlijke rust reeds kwijt en dan is het juist voor u nodig om eens alle lawaai uit uw leven weg te doen, en te hervinden de stilte in uw leven, waarbuiten de ziel niet kan gedijen.

b. De radio werkt de oppervlakkigheid in de hand en maakt van onzen geest een soort worst, waar maar van alles ingestampt wordt.

Van alles en nog wat laat de radio hooren; op alle mogelijke terreinen leidt zij den mensch rond. Van alles een hap en een snap.

Dat geeft menigeen het gevoel, dat hij eigenlijk op alle terrein zoowat thuis is, maar hij komt er niet aan toe zich nu eens van eenig ding, op eenig terrein, een degelijk inzicht, een diepe overtuiging te verwerven.

Ons geestelijk bezit krijgt door de radio zoo ongeveer het karakter van den inboedel van een goedkoop bazaar.

c. Een zeer groot bezwaar acht ik dit, dat door het hebben van een radio de gelegenheid geschapen wordt om, door het omdraaien van één knopje, de wereld in huis te halen en dingen te hooren en te beleven, waarmede men anders niet in aanraking komt.

Dat bezwaar acht ik zeer ernstig.

Naar den schouwburg gaat men niet, naar allerlei wereldsche concerten gaat men niet, naar voetbalvelden gaat men niet, naar declamatoren, die wulpsche, wereldsche dingen voordragen, gaat men niet, maar door de radio haalt men deze dingen bij zich aan huis; eerst, voor de aardigheid, gaan de jonge menschen er naar luisteren, straks kunnen ze er niet meer bulten, en even later zitten de ouders, eerst met een bezwaard hart, straks zonder gewetensklacht naast hun kinderen en luisteren en genieten.

Laten allen, die een radio in huis hebben, maar eens zeggen, of zóó niet heel dikwijls de praktijk is.

En nu weet ik wel, dat er andere dingen tegenover staan.

Daar is de morgenwijding, daar is het zieken-
uurte, daar zijn de radio-preeken.

Menige ziel is door deze dingen verkwikt.

Daar zijn mooie lezingen, prachtige, zielverhef-
fende uitvoeringen, ongetwijfeld.

Daarom acht ik voor menschen, die God ziek maakt, zoodat zij, afgesloten van het leven, hun pad moeten gaan, de radio een ding, waarvoor zij God kunnen danken.

Maar voor wie gezond is, en in en uit kan gaan, lijken mij de gevaren zoo groot, tegenover de voordeelen, dat ik niemand zal opwekken een radio aan te schaffen.

Want och (laten wij de dingen nu eens eerlijk en nuchter bekijken), dacht ge nu, dat de doorsnee-
mensch zich een radio aanschafte om de morgen-
wijding en het ziekenuurte en de preek?

Neen, men neemt een radio als bron van ver-
maak.

Wie ernstig zoekt den troost en de stichting van het Woord, kan hetzelfde, wat de radio hem geeft, ook krijgen door Gods Woord zelf te lezen, een stichtelijk boek te lezen, persoonlijk in het gebed tot God te gaan.

Hij kan zelf naar Gods huis gaan, en daar een preek hooren en met de gemeente bidden en God ontmoeten.

Hij heeft voor den bouw van zijn geestelijk leven niet noodig de luidspreker, hij behoeft daar-
voor de gevaren, die er aan het hebben daarvan verbonden zijn, niet te trotseeren.

Een ander bezwaar acht ik, dat er aan de radio toch ook aanmerkelijke kosten verbonden zijn.

Het is een moeilijke tijd. Op allerlei uitgaven, ook voor Gods Koninkrijk, wordt bezuinigd. De Zending zit in nood.

Maar onderwijl wordt er in menig gezin, waar men tevergeefs aan zou kloppen voor een verhooging van de bijdrage voor de zending of de kerk, of dergelijke, meer dan het vierdubbele van wat

men voor de Zending b.v. geeft, uitgegeven voor de radio.

De drang naar radio is zoo groot, dat men, naar mijn vaste overtuiging, veel te weinig ernst maakt met de vraag: kan ik mij deze weelde wel veroorloven?

Alles tezamen genomen is dit mijn oordeel:

In enkele gevallen, voor menschen, die van het leven zijn afgesloten, is de radio een rijk bezit.

In gewone gezinnen lijkt het mij beter de rust en de intimiteit van het gezinsleven te bewaren, zichzelf en elkander te bouwen, te stichten door goede lectuur en ernstig gesprek, dan zich met elkander te werpen in den stroom van radio-
klanken, met al de gevaren van oppervlakkigheid en verwereldlijking, daaraan verbonden.

Voor gezinnen, die in de wereld leven, die radio hebben, kan een Christelijke omroep evangeli-
seerende betekenissen hebben. Maar voor Christe-
lijke gezinnen lijkt mij hetzelfde wat de radio geeft op degelijker, rustiger, minder gevaarlijke wijze te krijgen door lectuur, studie, nadenken, gesprek.

De wereld is al zoo rumoerig; moeten wij ons nu ook nog de rust van het binnenhuis laten rooven door den luidspreker?

Natuurlijk begrijp ik wel, dat ik met deze be-
schouwing vrij éénzaam sta.

De radiotoestellen zullen uit onze gezinnen niet maar zoo verdwijnen. Welnu, als ze er zijn, dan, en dit is het antwoord op de mij gestelde vragen, dan is het in elk geval roeping om alles uit zijn woning te weren, wat men niet zou willen hooren in een gehoorzaal; inzonderheid op den Zondag zij men voorzichtig; dat men niet door de radio zich late aftrekken van den Heere en zich late rooven den zegen, dien de Zondag brengen kan.

Ook in dezen heersche teederheid over ons leven. Ook wat geschiedt in de binnenkamer, ziel en hoort God.

God beware ons voor een schijnheiligheid, waarin wij de wereld zouden hard vallen over haar doen en laten, terwijl wij in stilte, door de radio, met de wereld zouden meedoen.

D. v. D.

Over het nieuwste proza.

C. Tazelaar: Het proza der nieuwe-zake-
lijkheid. — J. H. Kok, N. V., Kampen.

Het leven staat niet stil — en dus ook niet de afspiegeling van dat leven, de roman. Elke tijd stelt nieuwe eischen, heeft eigen verlangens en de kunst volgt deze veranderingen.

Inhoud en vorm van den roman ondergaan voortdurend wijzigingen. Van ouds af heerscht de tegenstelling: romantiek en realisme. In den eenen tijd komt de romantiek, in den anderen tijd het realisme meer op den voorgrond. Want absoluut te scheiden zijn ze nooit. Beide hebben ze dikwijls veel gemeen, maar één eigenschap zal steeds sterk domineeren.

De lichtiger beweging heeft vooral in haar latere ontwikkeling, ons den psychologisch-analytischen roman gegeven. Tot in den treure werden alle problemen en verschijnselen zielkundig ontleed, met een nauwgezetheid die aan manie grensde. Geen wonder, dat daar een reactie op moest volgen.

De wereldoorlog heeft een heelen omkeer ge-
bracht. Men was daarin zoo met een wreede werkelijkheid in aanraking gekomen, dat men alle romantiek en alle zelfanalyse verafschuwde. Het werkelijke leven drong zich op aan den kunstenaar, hij kon er niet meer tegen op. Hij was niet in staat er bespiegelingen over te houden, maar onderging de hevigheid van het hem omringende leven, bijna weerloos. In snel tempo is de wereld ingenomen door de auto, de machine, de film. De kunstenaar die over de maan filosofeerde, had kans zijn leven te verliezen op straat. Want het leven had haast, de mensch werd jachtend.

De nieuwe kunst is daarvan een uiting. Als reactie tegen den uitrafelenden psychologischen roman, is het proza der nieuwe-zakelijkheid kort, fel, diep-indringend en door-lichtend. Niet het langzaam vorderend ontleedend wordt gebruikt, maar de Röntgen-straal, die in eens alles tot op het bot doorlicht. De schrijver laat niet meer zijn licht schijnen over een geval, maar hij neemt er een moment-opname van: zuiver, precies, zonder romantische toevoegsels.

Als bij elke nieuwe beweging, geloofden de be-
oefenaars van de nieuwe kunst, dat nu het echte bereikt was, dat het vroegere voorgoed voorbij en verouderd was, omdat het toch eigenlijk nooit echte kunst was geweest. Const. van Wessem, een der groote profeten van de nieuwe leer zegt dan ook, dat de vroegere schrijvers geen idee hadden van de magie en de electriciteit van de taal.

Nu is de eerste heftigheid al voorbij, men spreekt zelfs al van den dood van het vitalisme, maar dat is slechts schijn. De werking blijft voortduren en juist door de diepere bezinning die er komt, zal dit proza invloed blijven uitoefenen.

Excessen gaan voorbij, hebben slechts heel tijdelijk waarde. De groote kunst van alle eeuwen ken-
merkt zich nooit door iets buitengewoons in den zin van: afwijkend van de gewone stijlmiddelen. Homerus, Vondel, Shakespeare, om eenige namen van grooten te noemen, schreven niet in een ab-
normale taal. Hun betekenissen zit in dat andere, dat kunst is, dat hij elk van hen verschillend en dat niet te definiëren is. Daarom zal ook de nieuwe kunst anders zijn, maar vreemd, afwijkend behoeft ze niet te zijn. Christenen zullen gerust mogen en moeten pleiten tegen een kunststopvatting, die broekt met alle goddelijke en menselijke wetten. Ze zullen daarom eerst worden gehoord, of men zal, naar de nieuwere methode, hun oordeel kunnen begrijpen, maar het toch in zijn eenzijdigheid moeten afwijzen als kunstcritiek. Want echte kunstcritiek kan natuurlijk een christen niet geven, omdat hij van zijn overtuiging uitgaat, dus apri-
oristisch is. Maar de niet-christen, die niet uit-
gaat van een bovennatuurlijke levensbeschouwing, is natuurlijk objectief en kan daarom een welwillend knijpje geven aan den christen-kriticus, mits deze zich maar niet aanmatigt een aesthetisch oordeel te geven.

Dr Tazelaar zal niet ontkomen aan deze „wel-
willende“ houding, want in zijn boekje over: „het proza der nieuwe-zakelijkheid“ geeft hij wel kritiek en niet alleen ethisch, maar ook aesthetisch ge-
grond.

Het is een boekje dat niet anders pretendeert te zijn, dan: „Aanteekeningen over het nieuwste Nederlandsche proza“, en inderdaad is het niet een diepgaande studie. Soms zelfs krijgt men een indruk van een zekere vluchtigheid. Maar niette-
min is het een heel gewenscht werkje voor ons. Want wij kunnen onze oogen wel dicht doen voor de werkelijkheid om ons heen, en zeggen dat alles nog z'n ouden gang gaat, maar de jongeren gluren vast door hun oogleden heen en zien dan heel wat anders, dan hun gezegd is.

Daarom zullen de ouderen zich zelf op de hoogte moeten stellen met wat er gebeurt op het toneel der literatuur. En dan kan dit boekje van Dr T. hen helpen om wegwijs te worden in het doolhof van de nieuwe zakelijkheid. Hier wordt kort aan-
gegeven, en met een uitgewerkt voorbeeld aan-
gevoerd, wat is: de reportage, de filmische, de simultaneïstische (is dit niet beter dan: simulta-
nistische), de bekenntnis-, de vitalistische en de biographie-roman. Een groote verscheidenheid, met alle dezelfde grondprincipes. De vorm is soms zeer verschillend, het wezen is hetzelfde. Ze grij-
pen alle het leven aan, het „werkelijke“ leven, en dat wil dan zeggen het leven dat niet met God rekt. Dr Tazelaar durft hier op te wijzen. Op zijn bekende manier gaat hij na in hoeverre een roman van een dezer soorten voor ons te aan-
vaarden is. Veel is er niet, want juist de socia-
listen en communisten hebben deze nieuwe zake-
lijkheid uitgehult voor hun principes, eenzijdig, vaak meer dan de daardoor „beruchte“ christenen.

Dank zij zijn enorme belezenheid kan Dr T. veel klassificeeren. Aan het eind van elk der hoofdstukken geeft hij een principiële kritiek. Men kan natuurlijk met hem verschillen in de keuze van het typeerende boek, maar dat doet aan de zaak niets af. Het uitvoerigst wordt de bio-
graphie-roman besproken, het: vie romancée. Mijns inziens ligt het waardeeringsvlak voor ons 't meest in dit genre, omdat zich hier romantiek en rea-
lisme kunnen vereenigen tot een schepping die door ons te genieten zal zijn. Hierbij zal elk boek afzonderlijk moeten beoordeeld worden, want nog steeds geldt, dat er zooveel romansoorten zijn, als er boeken zijn. Maar de bespreking der hoofd-
kenmerken, waardoor verschillende boeken bin-
nen één groep kunnen besloten worden, is van groot belang en mee daardoor is het boekje van Dr T. zeer aanbevelenswaardig.

Gr.

H. S.

Het Creatianisme bij Augustinus.

II.

Er bestaat nog een werk van den kerkvader over de ziel en haren oorsprong. Het is getiteld: „De quantitate animi“ (Over de uitgebreidheid van de ziel). Het werk dagteekent uit den tijd kort na zijn Doop en is te Rome geschreven, ongeveer in 388. Ook in dit werk erkent hij evenals in de latere geschriften, dat hij niets kan zeggen aan-
gaande den oorsprong van de ziel. Het werk heeft den vorm van een samenspraak tusschen Augus-
tinus en Euodius. De kerkvader splitst de vraag van Euodius, van waar de ziel is, in tweeën. Will-
gij weten, vanwaar de mensch is, wat zijn eigen-
lijke woning of vaderland is of wilt gij weten wat haar wezen is, en uit welke elementen zij is samengesteld. Euodius antwoordt: beide. Daarop antwoordt de kerkvader: Het vaderland van de ziel is God Zelf, door Wien zij geschapen is.

Haar wezen (substantie) kan ik niet aangeven; alleen kan ik zeggen, dat zij niet uit de ons bekende elementen, aarde, water, lucht of vuur bestaat. Het feit, dat de ziel een eigen natuur heeft is echter niet in strijd met hare schepping door God. Daarop gaat hij voort met te bewijzen, dat de ziel niet stoffelijk maar geestelijk van aard is. En dan gaat hij over tot de beschrijving van de zeven graden van de ziel, die we in enkele trekken aldus kunnen weergeven.

1. De ziel, als bewegende kracht van het lichaam, die ook bij de houtgewassen voorkomt.

2. De ziel als motor van de zintuiglijke gewaarwordingen, die ook bij de dieren voorkomt.

3. De redelijke ziel, die aan geleerden en ongeleerden, goede en slechte mensen gemeen is, en die de dieren niet hebben.

4. De van de zonde gereinigde ziel, die het gehele lichaam overtreft in schoonheid, maar nog te strijden heeft met de wereld en de vrees des doods.

5. De eenzame ziel, die vrij van smet, zich blijde op zichzelf houdt, niets vreesende, en die volhardt in het goede.

6. De ware ziel, die geleid door een vasten geest (Psalm 51:12), niet meer kan afwijken en afdwalen van de waarheid.

7. De aanschouwende ziel, die geheel opgaat in de contemplatie van de waarheid, en die den dood als de vlucht uit en ontkoming aan 't lichaam, als haar hoogste geluk beschouwt.

Deze gradatie van de ziel bewijst, dat Augustinus destijds nog slond onder den invloed van het Neo-Platonisme. Hij noemt Plotinus, de leerleer Plato, en zijn volgelingen de geleerdste mannen van zijn tijd. (Contra Acad. 41, 42) In zijn tweede levensperiode, toen hij bisschop van Hippo was, heeft Augustinus dit werk niet teruggenomen. Daaruit mogen wij besluiten, dat hij den invloed van Plotinus nooit geheel is te boven gekomen. Alleen dit onderscheid is er, tusschen hem en de Neo-Platonisten, dat hij de hoogere ziel onderworpen achtte aan de wet Gods, terwijl Plotinus de hoogere ziel onafhankelijk maakt en haar een zielsverhuizing toeschrijft, terwijl het lichaam voor haar een kerker is, waarin ze moet zuchten, tot dat ze geheel vrij is van smet.

Plotinus + 270, afkomstig uit Egypte, hield te Rome voorlezingen, die zoozeer in den smaak vielen, dat de keizer Gallienus en de keizerin Salonina, benevens tal van senatoren, hem verkeerden als hun leidsman. Hij stelde boven de beide werelden van Plato, die van de ideeën en die van de materie, de godheid. God deelt Zijn kracht mede aan de ideeën en deze geven kracht aan de naar het stof verlangende zielen. De natuur van de ziel is bij Plotinus goddelijk, ze ontvangt haar licht van God evenals de maan het licht van de zon opvangt, om de duistere aarde te verlichten. De mensch heeft daardoor twee Ikken, het goddelijke of hoogere en het aardse of lagere, die zijn als twee zielen.

Van de hoogere ziel schrijft hij: „De inwendige mensch is de ware mensch, zijn eigenlijk wezen, zuivere vorm, onbesmet door het zinnelijke leven, terwijl hij de godheid niet slechts boven zich, maar ook in zich heeft”. Zijn leerling Porphyrius verhaalt hoe zijn leermeester zich soms schaamde dat hij een lichaam had, nooit van zijn ouders sprak, weigerde een portret of buste van zich te laten maken, ongehuwd leefde, vegetariër was en in zijn ziekte weigerde medicijnen te gebruiken. De verhouding van ziel en lichaam is volgens Plotinus, die van werkzame kracht en orgaan, zooals vuur in de verwarmde lucht. Men kan beter zeggen, dat het lichaam in de ziel is, dan dat de ziel in het lichaam is.

Augustinus heeft deze Neo-platonische opvatting gewijzigd in christelijken zin door te spreken van 's menschen schepping naar Gods beeld. Maar zijn verklaring, dat hij niet wist te kiezen tusschen het Creationisme en het Traducianisme is ons een bewijs, dat hij ook op lateren leeftijd niet los is gekomen van het Neo-platonisme. Immers vatte hij het Traducianisme zó op, dat God alle zielen met Adam tegelijk had geschapen en ze bij de geboorte aan een lichaam verbond. Bij deze opvatting wordt het lichaam een aanhangsel van de ziel, dat door den christen bij zijn dood met vreugde wordt afgeworpen. Anderzijds echter betoogt de kerkvader tegenover de Neo-platonisten, dat niet alleen de zielen van de geloovigen, maar ook hun lichamen eeuwig zullen bestaan, ontdaan van de zonde en verheerlijkt met Christus.

De wetteling van Augustinus om te beslissen ten gunste van het Creationisme moet o.i. toegeschreven worden aan zijn verkeerde probleemstelling. Onder den invloed van de zielkunde van de Neo-platonisten stelde hij enerzijds de doode stof en anderzijds de levende geest, alsof de mensch uit een vermenging van die twee was ontstaan. De Heilige Schrift leert ons echter, dat ook de stof wordt gedragen door den bezielenden adem van den Heiligen Geest, hoewel op andere wijze dan de niet-stoffelijke dingen (Ps. 104:30). Ons lichaam ontstaat niet door onze ouders, maar zooals de dichter zegt: Gij hebt mij in mijner moeders schoot bedekt (geweven), Ps. 139:13. De bezwaren tegen het Creationisme liggen niet in de vermenging van geest en stof, zooals Augustinus dacht,

maar in de werkverdeling tusschen de eerste en de tweede oorzaken van ons bestaan. De ouders geven aan hun kinderen erfelijke eigenschappen, erfschuld en erfsmet. De vraag is, hoe kan de Heilige Geest, die onze Schepper genoemd wordt, onze Formeerder, deel hebben aan het ontstaan van onze verdorvene natuur?

Den Haag.

LOS.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Het Deutsche Nationaal-socialisme.

VI.

Nationaal-socialisme en Onderwijs. (II)

De School. (II.)

Nu zijn dat nog maar betrekkelijk onschuldige dingen. Welke richting men bij het onderwijs in wil, blijkt uit een ontwerp-leerplan voor Godsdienssonderwijs op de middelbare scholen, zooals dat opgenomen werd in het Tijdschrift: „Die Mittelschule” (De Middelbare School). We nemen één van de ergste voorbeelden er uit, n.l. de stof voor op één na de hoogste klasse, al is die voor de overige leerjaren ook niet veel beter. Daarin wordt het volgende ter behandeling voorgesteld:

I. Germanengeloof: Herhaling, aanvulling en verdieping van wat in klas 2 behandeld werd. Nadere aanduiding van de verdieping en aanvulling: Germanengeloof in Zuid-Duitschland en in het Germaansche Noorden. De bezielende God-Vriend (Freundgott). De Germanen als mystici, die door „intuïtie” (ahnend) het wezen der dingen benaderen. Het vrij-zijn van dogma's en priestergeboden. Gebed en offer (tempels en hoogten), de goden raadplegen, vereering der voorvaders (zaal der stammen in den heiligen berg) ¹⁾, bloedwraak.

Ter afsluiting der beschouwing in deze klas grondig: Balders dood, afrekening met Loki, Sigmund, godenschemering, uitkijk. Daarbij: Goden worden schuldig. De bereidheid tot den atijd, Duitsch verantwoordelijkheidsbesef, met heenwijzing naar mannen in verleden en heden.

Grondslag der beschouwing zijn mythen, sprookjes, de Edda en sagen. Nieuw in deze klas: Gullweigmithen, met de zucht naar het goud (goud als symbool van het aardse). Niet verzuimen te verwijzen naar Duitsche poëzie!

Stofbeschouwing: Germaansche vroomheid en Jezus-geloof.

II. Uit de geschiedenis van het Jezus-geloof op Duitschen bodem, met op-den-voorgond-stellen van de pogingen der Germaansche ziel om zich te bevrijden uit de boeien der roomsche kerk: derhalve met name de doorbraak der Duitsche vroomheid in de Duitsche mystiek, in de Duitsche Reformatie, in het Duitsche idealisme en in het heden. Voorts Pietisme, Verlichting, Romantiek. Ter afsluiting overzicht gevende beschouwingen: Religie van Duitsche dichters (b.v. Klopstock, Herder, Goethe, Schiller, Hölderlin, Arndt, Hebel, Timm Kröger, M. Claudius, Herm. Claudius), relig. lyriek van het heden. Religie en muziek. Religie en schilderkunst. Religie van Duitsche staatslieden, met name van Frederik den Grooten, Stein, Bismarck, Moltke. Volkspredikers en filosofen, met name Schleiermacher, Nietzsche, Lagarde.

Daar heeft men het fraais.

Zoo zal het Godsdienssonderwijs er uit zien op de scholen.

De opzet is duidelijk genoeg: Het oude heidentom, de oude Germaansche religie heeft de eerste plaats gekregen; en de Christelijke termen, die nog gebruikt worden, worden met een nieuwen inhoud gevuld; beter nog: worden van hun inhoud beroofd en uitgeledigd; en „christelijk” heeft hier wezenlijk plaats moeten maken voor „Duitsch”.

Nu is het waar, dat dit niet officieel is, maar deze richting wordt door nationaal-socialistische leiders van naam aangeprezen. In hoever dat op den duur doorgevoerd zal worden en officieel voorgeschreven, moet men afwachten.

Feit is echter, dat in de lijn van het nationaal-socialisme een eenheidsschool in deze richting ligt. We willen als voorbeeld een oproep citeren van de gouw „Franken”:

„Ook in de school moet geen onderscheid meer zijn. Het protestantsche kind moet naast dat van roomsche belijdenis op de schoolbank zitten en weten en leeren, dat het met andere door hetzelfde bloed en hetzelfde vaderland verbonden is. In het Godsdienssonderwijs moet het echter naar zijn geloof en belijdenis onderwezen worden. Daarom komt tot de Duitsche Ouders de oproep: Meldt uwe kinderen aan bij de christelijke gemeenschappelijke school, en handelt daarmee naar den Duitschen stelregel: Eén leider — één volk — één school!”

Dus ook hier weer hoofdzaak „bloed” en „vaderland”; de belijdenis is een volkomen ondergeschikte zaak.

Zoo is het voorbeeld in Duitschland.

Moet dat Duitsche voorbeeld, mogelijk eenigszins gewijzigd, hier komen, en de vrucht van

1) Sippensaal.

onzen jarenlangen schoolstrijd met één slag vernietigd worden?

Neen! zeggen velen, en sympathiseeren toch met de N. S. B. Want ze denken, dat het niet zoo erg zou worden, als Mussert de macht eens kreeg. (We gelooven niet, dat hij die hier krijgen zal, maar als hij ze kreeg, zou het ook hier erg worden, en zou het de Ouders even onmogelijk gemaakt worden hun kinderen naar den eisch des Verbonds op te voeden, als dat heden in Duitschland het geval is.)

Ja maar, zoo zal men misschien aanvoeren, men kan zijn kinderen in huis toch wel opvoeden in de vrees des Heeren? Dat kan daar toch ook nog!

Dat kan.

Maar is 't soms zulk een begeerenswaard idee, dat men in huis zijn kinderen immuun moet maken voor het gif, dat de school er in brengt?

Wie begeert dat?

De N.S.B. niet, want zij wil het kind hebben!

En wij ook niet, want we begeeren onze kinderen en in huis en in school op te voeden naar den eisch van het Verbond en naar de bij den Dood afgelegde belofte, opdat ze onder den zegen des Heeren worden mogen menschen Gods, tot alle goed werk volmaakt toegerust!

En het is daarin, dat de N.S.B., ondanks haar beweren van niet, ons wil hinderen, en dat belletten, daar ze de jeugd opgevoed wil hebben niet tot menschen Gods, maar tot slaven van een al machtigen staat.

...

Maar hoe is het met de Deutsche „Unie” gegaan? Bestaat die nog, of is ze opgeheven?

Het zal misschien menigeen verwonderen, dat ze nog in leven is.

Mogelijk is dat voor een deel daaraan te danken, dat de vroegere leider, Rector A. Grünweller, op zijn ouden dag een vurig nationaal-socialist was geworden, en dienstegevolge in nauw contact gekomen met de leiders van het nationaal-socialisme, en ze daardoor waarschijnlijk gunstig voor de „Unie” heeft weten te stemmen.

Anders is het moeilijk te verklaren, dat men de „Unie” heeft laten bestaan. Want vergeten is ze niet. Haar bestaan is bij de hoge autoriteiten wel bekend.

Maar al bestaat ze nog, daarmee is niet gezegd, dat ze onveranderd gebleven is.

Het bestuur van de „Unie” zag wel aankomen, dat de strijd om het bestaan voor haar wel een moeilijk worden kon, en is er toe overgegaan, om zich sterk toe te leggen op iets, dat vroeger maar bijzaak was, nl. het werk verrichten van „Vacantie Buiten” ten onzent. Maar dat was een kort vreugde. Een jaar later werd het zenden van vacantiel kinderen uit de stad naar het land buiten „de Partij” om eenvoudig verboden.

Toen moest de „Unie”, die intusschen ook al een gedaanteverwisseling ondergaan had, doordat ze zich „gelijkschakelde” door de invoering van het absolute leidersbeginsel, weer een andere richting zoeken voor haar werk, en wel zoo, dat er toch nog een schijn van gelijkheid met haar oorspronkelijk doel overbleef, en de school (althans de jeugd) niet geheel en al werd losgelaten.

Ze vond dat, door te trachten invloed op de gezinnen uit te oefenen door het beleggen van vergaderingen met sprekers en het verspreiden van lectuur, welke dan met name betrekking heeft op de school, de opvoeding, het gezin en de taak der Ouders, en dergelijke meer.

Op zichzelf ongetwijfeld een prijzenswaardig werk, en broodnodig!

Maar daardoor is de oorspronkelijke „SCHOOLunie” feitelijk niet meer, dan een vereniging van inwendige zending, zoodat terecht eens in „De Standaard” geschreven werd, dat het met den schoolstrijd in Duitschland voorlopig een verloren zaak is.

Het is zelfs een groote vraag, of men de „Unie” ook in haar tegenwoordigen vorm op den duur nog wel dulden zal. Niemand hoeft er zich over te verbazen, wanneer op een goeden keer wordt verklaard, dat er geen Ouders meer zijn, die onderwijs begeeren in den zin, zooals de „Unie” dat verstaat, en ze daarom als overbodig eenvoudig wordt opgeheven met verbeurdverklaring van haar bezittingen, zoo ze die dan nog heeft.

Daarmee willen we niet beweren, dat op die wijze de toekomst voor een Christelijke school in Duitschland voor altijd van de baan zou zijn. We weten dat niet.

Maar zoolang er kinderen Gods zijn, die ernst maken met hun belijdenis en met de Christelijke opvoeding hunner kinderen, zullen er ook menschen zijn, die voor hun kinderen een Christelijke school begeeren, en tegen dien stroom zal slotte het nationaal-socialisme toch niet op kunnen roeien. Het heeft er nu al moeite genoeg mee in den kerkstrijd. En het moge blijken, dat met den val van dit regiem straks ook de Christenouders paraat zijn gebleven, en den eisch stellen van een vrije Christelijke school, zooals wij dat kennen en door de gunst Gods na langdurigen strijd verkregen hebben, en die ons de N.S.B. gaarne ontnemen zou.

O.

B.

MUZIK

De Kerstultvoer

Haar goede g...
weer de C. O...
Anthon van de...
Jo Vincent ee...
de 30ste uitvoe...
van uitvoering...
keuze door de...
orgel der ker...
te doen hoor...
ton van den F...
Clérambault r...
waardoor het...
toch de aanda...
de weergave v...
Niet alleen...
toonde Van d...
Een vierial v...
lederen voor...
wijze door h...
maar daardoc...
Psalm 75, wa...
pakte, terwijl...
Franschekers...
lijke registrati...
voor de op z...
lederen, die...
werden geplai...
ting was in a...
Naast deze...
kende compo...
Psalm 75 v...
Christus natu...
Partita Sacra...
stin', ihr hob...
genlied der H...
Ein Kindlein i...
Papa, Weihnachts...
und fröhlich...
„Nun bitten...
ming, die la...
van de vorige...
hoore kan w...
het weergeve...
Het koor k...
tijd even gen...
uitzondering...
Een enkele d...
geven. De kla...
correct. Wer...
B.

UPE

De heer H...
Tot nu toe...
als „bezoldij...
rare term, n...
zakelijk, fin...
met veel e...
naam. De tri...
op een can...
Maar is e...
stad ook nie...
die pas afge...
En zou he...
als Amsterd...
jonge man...
h.v. drie A...
meente krij...
Onder de...
En een hu...
vinden in...
Maar er...
En ik he...
deze richti...

Uit het „H...
Dezer da...
in onze bri...
damschen...
doet niet te...

Even later es...
„De wer...
leven niets...
enkele me...
van dat...
daarvoor a...
gevers aan...

De schrijver...
Lezer, U...
den koope...
kleinigheid...
steden. W...
Bunyan...
reize na...
het in tien...